

การประยุกต์ใช้หลักสัปายะ 7 ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

AN APPLICATION OF THE SEVEN PRINCIPLES OF SAPPĀYA IN THE DEVELOPMENT OF WAT BANG WONG IN THUNG YAI DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

พระณัฐพล เขมคุโณ

Phra Natthapon Khemmakuno

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus,

Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding author E-mail: phranatthapo.suk@sbss.ac.th

Received 14 February 2023; Revised 28 July 2023; Accepted 30 July 2023

บทคัดย่อ

ความเป็นมาและวัตถุประสงค์: จากสภาพแวดล้อมทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วัดจำเป็นในการตั้งรับให้ทันต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น การพัฒนาวัดตามแนวสัปายะ 7 เพื่อให้เป็นวัดที่ผู้คนชื่นชอบและศรัทธา พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขอย่างสม่ำเสมอ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวความคิดการพัฒนาวัดด้วยหลักสัปายะ 7 ศึกษาหลักสัปายะ 7 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และประยุกต์ใช้หลักสัปายะ 7 ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย: การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัย: พบว่า 1) ผลการศึกษาแนวความคิดการพัฒนาวัดด้วยหลักสัปายะ 7 มีแนวคิดว่า การจะพัฒนาสิ่งใดให้สำเร็จประโยชน์สูงสุด สิ่งสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและเป็นการสร้างพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการปกครองตนเองในท้องถิ่น 2) ศึกษาหลักสัปายะ 7 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ 2.1) อาวาสสัปายะ ที่อยู่อาศัยเหมาะสม 2.2) โคจรสัปายะ อยู่ในทำเลที่สะดวกแก่การเข้าถึง 2.3) ภัตตสัปายะ คนในชุมชนควรมีการสนทนาที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม 2.4) ปุคคลสัปายะ มีปฏิปทาอาจารย์วัตรตรงงาม นำเข้าใกล้สนทนาธรรม 2.5) โภชนสัปายะ ใกล้แหล่งอาหารและยา 2.6) อุตุสัปายะ สภาพะดินฟ้าอากาศเหมาะสม และ 2.7) อิริยาปถสัปายะ แวดล้อมด้วยผู้ทรงธรรมและปัญญา และ 3) การประยุกต์ใช้หลักสัปายะ 7 ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ ได้ช่วยให้วัดบางวงศ์เป็นวัดที่ผู้คนชื่นชอบและศรัทธาเพิ่มมากขึ้น

ความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา: การประยุกต์ใช้หลักสัปายะ 7 เพื่อพัฒนาวัดบางวงศ์มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะของพระพุทธศาสนาประยุกต์ นำหลักสัปายะ 7 มาใช้พัฒนาวัด ดังนี้ 1) ด้านอาวาส ควรมีกรอบแนวคิดและทิศทางในการก่อสร้าง 2) ด้านโคจร ควรวางแผนการจัดการภายในวัดให้อยู่ในทำเลที่สะดวกแก่การเข้าถึง 3) ด้านภัตตสัปายะ คนในชุมชนควรมีการพูดคุยสนทนาปราศรัยเน้นการปฏิบัติมากกว่าการพูดคุย 4) ด้านบุคคล ควรมีปฏิปทาอาจารย์วัตรตรงงาม นำเคารพศรัทธา นำเข้าใกล้สนทนาธรรม 5) ด้านโภชนะ เครื่องบริโภคทั้งภายในวัดและบริเวณรอบวัดต้องยึดถือหลักโภชนาการที่ถูกต้อง เกื้อกูลต่อสุขภาพเหมาะสมสำหรับ

พระสงฆ์และ ผู้ปฏิบัติธรรม 6) ด้านอุตุ สภาวะดินฟ้าอากาศเหมาะสม วัดจะต้องมีการปลูกต้นไม้เพื่อให้อากาศบริสุทธิ์ และ 7) ด้านอิริยาบถ การปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์และผู้มาปฏิบัติธรรมต้องมีความเป็นอยู่ที่เหมาะสม

สรุป: หลักสัปายะ 7 เป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติ เอื้อต่อการเป็นอยู่ที่ดีและพัฒนาตน เป็นสิ่งที่เหมาะสมในการพัฒนาคนให้ได้รับผลดี ช่วยให้มีสมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย เกื้อหนุนสถานที่และบุคคลให้สบายเหมาะสมในการบำเพ็ญและรักษาสติปัญญา ได้แก่ อาวาสควรอยู่ใกล้ที่โคจรบิณฑบาต ภัตตาคารที่สงฆ์เสวย การปฏิบัติ บุคคลผู้ที่อยู่ใกล้แล้วจิตผ่องใสสงบมั่นคง โภชนาอาหาร อุตุอุณหภูมิและสภาพแวดล้อม อิริยาบถที่เอื้อให้องค์กรเกิดความสงบและสันติสุข

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักสัปายะ 7, การพัฒนา, วัดบางวงศ์, จังหวัดนครศรีธรรมราช

Abstract

Background and Objectives: Buddhist temples require the necessary measures to defend themselves from complications in the transitional social environment, politics, and economy. The development of Buddhist temples requires seven principles of Sappāya to make temples that satisfy and build faith in people along with renovate constantly. The objectives of this research article are for studying the concept of temple development with the seven principles of Sappāya, studying the seven principles of Sappāya that appear in the Theravada Buddhist scriptures, and applying the seven principles of Sappāya in the development of Wat Bang Wong in Thung Yai District, Nakhon Si Thammarat Province.

Methodology: This research was qualitative research that collected data from relevant documents and in - depth interviews.

Main Results: The research finding indicated: 1) The results of the study of the concept of temple development with the seven principles of Sappāya indicated that the most advantageous factor was citizen participation which meant that it was a collaborative learning process that created a solid foundation for local sovereignty. 2) The study on the seven principles of Sappāya indicated that the seven principles of Sappāya that appeared in the Theravada Buddhist scriptures consisted of 2.1) Āvāsa - sappāya meant living in a suitable abode, 2.2) Gocara - sappāya meant living in an accessible area, 2.3) Bhassa-sappāya meant living with community members who conducted conversations that supported meditation, 2.4) Puggala-sappāya meant living with personnel who conducted in approachable manners for conversations in Dhamma, 2.5) Bhojana-sappāya meant being around the source of food and medicine, 2.6) Utu-sappāya meant living in a suitable climate, and 2.7) Iriyāpatha-sappāya meant being surrounded by religious and intellectuals. 3) Application of the seven principles of Sappāya in the development of Bang Wong Temple enabled Wat Bang Wong to be a more worshiped and acknowledged temple for people.

Involvement to Buddhaddhamma: The application of the seven principles of Sappāya to develop Wat Bang Wong is the relevance in the characteristics of Applied Buddhism. The adaptation of the seven principles of Sappāya to develop the temple indicates: 1) The aspect of the abode, a conceptual framework and direction in facility construction should exist; 2) The aspect of the resort, the temple should manage the temple to be in a location that is accessible; 3) The aspect of the speech, community members should conduct conversations with pragmatic

dialogues than nonsensicality; 4) The aspect of personnel, personnel in the temple should conduct with virtues, worthiness, approachability to conduct Dhamma conversation; 5) The aspect of food, consumables both inside and around the temple must adhere to the standard of correct nutrition, be healthy, and be suitable for Buddhist monks and meditation practitioners; 6) The aspect of the climate, the temple must locate in a suitable weathering area, which must conduct forestation to provide a restorative atmosphere; 7) The aspect of posture, the meditation sessions of monks and meditation practitioners must operate within appropriate welfare.

Conclusions: The seven principles of Sappāya were factors of practical education that contributed to welfare and personal development. The seven principles of Sappāya were appropriate factors of people development to receive preferable results and assist people to gain steadfast prosperity, not to deteriorate, they encouraged facilities and individuals to be comfortable and suitable for asceticism and wisdom preservation, they briefly comprised an abode near the alms routes, pragmatic dialogues among peers, persons who influenced peace of mind, nutritious foods, a suitable climate, and a posture that supported tranquility and serenity within the organization.

Keywords: Application, The Seven Principles of Sappāya, Development, Wat Bang Wong, Nakhon Si Thammarat Province

บทนำ

ครั้งพุทธกาล เมื่อยังไม่มีการสร้างอาคารสถานที่ให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุโดยเฉพาะเจาะจง เนื่องจากพระพุทธรองค์ไม่ทรงอนุญาตให้พระภิกษุมิที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งถาวรด้วยจะทำให้เกิดความยึดติดในทรัพย์ทางโลก จึงทรงกำหนดสถานที่สำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัยพื้นฐานสุด คือ “รุกขมูลเสนาสนะ” อันหมายถึง การอยู่รอบโคนต้นไม้แล้วให้จาริกไปเรื่อย ๆ ทั้งนี้ เพื่อมิให้จิตมีสิ่งผูกพัน เมื่อพระพุทธเจ้าพร้อมเหล่าสาวกออกเผยแผ่พระศาสนาปรากฏว่ามีผู้เลื่อมใสศรัทธาพากันมาบวชเป็นพระภิกษุจำนวนมาก ส่วนที่ไม่ได้บวชต่างก็ให้ความอุปถัมภ์เกื้อกูลเป็นอย่างดีโดยเฉพาะพระเจ้าพิมพิสารกษัตริย์แห่งนครราชคฤห์ ทรงถวาย “เวฬุวัน” ให้เป็นที่ประทับของพระพุทธรองค์และเหล่าพุทธสาวก เพราะวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์มิใช่มุ่งเน้นให้บำเพ็ญวิปัสสนาญาณเท่านั้น หน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ การจาริกออกไป ณ ที่ต่าง ๆ เพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสอนอีกด้วยและเป็นมูลเหตุให้ทรงมีพระพุทธานุญาตให้พระภิกษุสามารถรับอารามที่เหล่าทายกถวายได้ กระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ทั้งนี้ วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต อิทธิพลของพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมงานศิลปะวิทยาการและความรู้มากมายหลายสาขาที่สามารถศึกษาย้อนกลับไปได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน นอกจากนี้ วัดยังเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม สงบ สันโดษตามหลักพระพุทธศาสนา แม้ในปัจจุบันความเป็นศูนย์กลางในบางเรื่องจะลดลง แต่ความสำคัญก็ยังคงอยู่ บทบาทของวัดยังคงมีส่วนค่อนข้างมาก คือ เรื่องของการพัฒนาชุมชนการพัฒนาอาชีพหรือการเป็นหน่วยสังคมสงเคราะห์และความเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจซึ่งยังคงมีอยู่เสมอไม่ว่าอย่างไรก็ตามวัดจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในสังคมไทย (Public Affairs Department, Sangha Council, 2020)

โครงการวัดประชารัฐ เป็นหนึ่งใน 14 โครงการของแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนา โดยฝ่ายสาธารณูปการของมหาเถรสมาคม มีมติเห็นชอบให้ดำเนินการเพื่อพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สัปปายะ เป็นแหล่ง

เรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและเป็นรมณีสถานอันเป็นความสงบทางจิตใจของพุทธศาสนิกชน โครงการนี้มีความหมายสำคัญ คือ การส่งเสริมให้มีเกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมและองค์ความรู้ 5 ส ไปสู่การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ การจัดการสิ่งแวดล้อม และรักษาความสะอาดภายในวัดให้ถูกต้องตามสุขลักษณะ และการพัฒนาการเรียนรู้ทางสังคมวิถีพุทธ รวมทั้งการมีจิตอาสาเพื่อการพัฒนาสังคม คณะอนุกรรมการ “โครงการวัด ประชา รัฐ” ได้ตั้งเป้าหมายให้เกิดการขยายเครือข่ายวัดที่เป็นสัปปายะให้ทั่วประเทศในระยะเวลา 5 ปี จำนวน 25,000 วัด (Department of Public Affairs, Sangha Sangha Association, 2020) โดยมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมอนามัย กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สถาบันอาศรมศิลป์ สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย - ญี่ปุ่น และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยการนำหลักการ 5 ส และหลักสัปปายะ 7 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพื้นที่ของวัด มีหลักการที่เรียกว่า “3 - 5 - 7 - 9” ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนา “โครงการวัด ประชา รัฐ” ให้สัมฤทธิ์ผล รวมทั้งมีตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนา “คุณภาพสิ่งแวดล้อม” ของวัดและชุมชน (Talobtong, 2021)

ดังนั้น วัดจึงเป็นสถานที่เหมาะแก่การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมของประชาชนทั่วไปที่เป็นไปตามหลักสัปปายะ 7 ประการ คือ 1) อาวาสสัปปายะ 2) โคจรสัปปายะ 3) ภัตตสัปปายะ 4) บุคคลสัปปายะ 5) โภชนสัปปายะ 6) อุตสัปปายะ และ 7) อิริยาปถสัปปายะ ที่จะช่วยบูรณาการส่งเสริมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนบนพื้นฐานของการมีน้ำใจมีความเสียสละแบ่งปันความสุขต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน (Vism.127) (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996); (Royal Academy, 2003) ซึ่งจะนำไปสู่การจูงใจให้ประชาชนในท้องถิ่นและประชาชนโดยทั่วไปได้ระลึกรู้ถึงและเข้ามาเรียนรู้หลักธรรมอื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนาต่อไป ดังเช่น วัดบางวงศ์ ตั้งอยู่ที่อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานพระพุทธศาสนารับรองสภาพวัด พ.ศ. 2320 เป็นวัดที่มีความสำคัญ คือ เป็นวัดเก่าแก่อันดับ 2 ของอำเภอทุ่งใหญ่ มีศาสนสถาน และศาสนวัตถุเก่าแก่เกี่ยวกับพระพุทธรูปเป็นปางอุ้มบาตรเนื้อสำริดและพระพุทธรูปหินทรายปางมารวิชัยมีสวนป่าอยู่บริเวณภายในวัดที่อุดมสมบูรณ์ อีกทั้งยังเป็นวัดปฏิบัติธรรม และปฏิบัติศาสนกิจของพุทธบริษัท เนื่องจากวัดบางวงศ์มีพื้นที่กว้างขวางแบ่งเป็นเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส เบื้องต้น จากผู้มาทำบุญภายในวัด เจ้าอาวาสผู้ช่วยเจ้าอาวาส พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่มีภายในวัดที่ควรได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น คือ การทำป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสถานที่ที่สำคัญภายในบริเวณวัดที่มีอยู่หลายสถานที่ ป้ายบอกสถานที่ตั้งของห้องน้ำห้องสุขา ที่พักแรมค้างคืน การจัดกิจกรรมบุญที่เหมาะสมกับผู้มาทำบุญภายในวัด เช่น การรับบาตรในศาลา การสวดมนต์ การฟังธรรม เป็นต้น

ด้วยสภาพปัญหาและเหตุผลที่กล่าวมา จึงมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะในการพัฒนาวัดบางวงศ์ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อศึกษาแนวคิดในการพัฒนาวัดด้วยหลักสัปปายะ 7 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 7 ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้ เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกสบายแก่ผู้มาแสวงบุญจากที่ต่าง ๆ “การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ” ในโครงการวัดประชารัฐเพื่อให้เป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นสัปปายะ 7 ในศาสนสถาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีการปฏิบัติงานอย่างมีความสุขต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาแนวคิดการพัฒนาวัดด้วยหลักสัปปายะ 7 โดยมีหลักสัปปายะ 7 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 7 ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม (Qualitative Field Research) ในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview) ประกอบการศึกษาแนวคิดวิเคราะห์จากทฤษฎีในเชิงเอกสาร

2. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา (เจ้าอาวาส พระสงฆ์ ไวยาวัจกรวัด) จำนวน 5 รูป/ท่าน หน่วยงานราชการในพื้นที่ จำนวน 5 ท่าน ผู้นำชุมชน จำนวน 5 ท่าน ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 5 ท่าน รวมเป็นจำนวน 20 รูป/ท่าน เลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (In - depth Structured Interview) มีทั้งหมด 1 ชุด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของวัดบางวงศ์ ศึกษาหลักสัปปายะ 7 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 7 ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้ 1) การศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เป็นการวิเคราะห์หลักการแนวคิด ทฤษฎี และข้อค้นพบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 7 ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ ตำรา เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้และเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา 2) นำข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์มาสังเคราะห์ (Content Synthesis) แนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) 3) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) พร้อมทั้งทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (Index of Item - Objective Congruence: IOC) (Cronbach, 1970) การตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาสามารถกระทำโดย นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่า แบบสัมภาษณ์แต่ละข้อมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือไม่อย่างไร ถ้ามีความสอดคล้องผู้เชี่ยวชาญจะให้ค่าเป็น “+1” แต่ถ้าผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าแบบสัมภาษณ์ข้อนั้นไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์จะให้ค่าเป็น “-1” และในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าแบบสัมภาษณ์ข้อนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่ก็จะให้ค่าเป็น “0” 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างขึ้นไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา (เจ้าอาวาส พระสงฆ์ ไวยาวัจกรวัด) หน่วยงานราชการในพื้นที่ ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) เป็นการศึกษาข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหลักสัปปายะ 7 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเชิงลึกความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา (เจ้าอาวาส พระสงฆ์ ไวยาวัจกรวัด) หน่วยงานราชการในพื้นที่ ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ มีขั้นตอนโดยรวมดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดการพัฒนาวัดด้วยหลักสัปปายะ 7

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา แนวทาง หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับหลักสัปปายะ 7 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยทำการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) ตามกรอบแนวคิดข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร นำมาเป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ จากนั้นดำเนินการตรวจเครื่องมือวิจัย โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจเครื่องมือเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาหรือผ่านค่า IOC

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาข้อมูลพร้อมทั้งลงพื้นที่ เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 20 รูป/ท่าน รวบรวมเอกสาร และ

ข้อมูลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการ วิธีการในการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 7 ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และข้อมูลจากเอกสารทั้งหมด โดยสรุปผลการวิจัยด้วยการเรียบเรียงเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิดหลักสัปปายะ 7 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 7 ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อสรุปเป็นข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 7 ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ ที่เอื้อประโยชน์ เกื้อหนุนต่อการประพาสและการเจริญภาวนาให้ได้ผลดีได้รับผลจนบรรลุคุณงามความดีที่เกื้อหนุนต่อการเข้าถึงมรรคผลนิพพานตามหลักทางพระพุทธศาสนา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้ 1) วิเคราะห์สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งเป็นการค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักสัปปายะ 7 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 7 ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา และการพัฒนาชุมชน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างที่แน่นอน ได้จำแนกข้อมูลจากจำนวนคนที่ตอบคำถามสัมภาษณ์ของแต่ละกลุ่ม แล้วใช้การจัดกลุ่มประเด็นข้อมูลในแต่ละด้านเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. แนวคิดในการพัฒนาวัดด้วยหลักสัปปายะ 7 ในการบริหารจัดการหน่วยงานหรือองค์กรจำเป็นจะต้องมีหลักการและแนวคิดในการดำเนินงาน ซึ่งไม่เว้นแม้กระทั่งวัดบางวงศ์ ซึ่งเป็นวัดหนึ่งที่มีการบริหารจัดการโดยมีผลปรากฏเป็นที่ได้รับความศรัทธาจากพุทธศาสนิกชน ในการบริหารจัดการของวัดบางวงศ์นั้น ได้ยึดหลักธรรมคำสั่งสอนและแนวทางปฏิบัติในหลากหลายรูปแบบเพื่อให้เป็นวัดที่มีความสงบร่มเย็นและยังเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาของชุมชนและสังคม หลักสัปปายะ 7 นั้น เป็นหลักการหรือแนวทางที่ก่อให้เกิดการพัฒนาซึ่งมีองค์ประกอบทั้งหมด 7 ประการ กล่าวคือ 1) อาวาสหรือเสนาสนะ 2) โคจร 3) ภัสสะหรือธัมมัสสวนะ 4) บุคคล 5) โภชนะหรืออาหาระ 6) อุตฺหรือฤดู และ 7) อิริยาบถ ซึ่งในปัจจุบันการพัฒนาหรือการจัดการองค์กรมีความจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ความรู้ในการพัฒนาวัดในพระพุทธศาสนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากโลกยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยมหรือบริโภคนิยมที่แสวงหากำไรและมีการแข่งขันเพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่ง ทั้งในเชิงการบริหารงานและการพัฒนาองค์กรให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร การพัฒนาจึงมีหลักการในการพัฒนาในรูปแบบใหม่ ๆ เข้ามาเป็นกลยุทธ์ ในขณะที่เดียวกันก็มีนักวิชาการหลายสาขาวิชาที่กำลังให้ความสนใจในหลักการทางพระพุทธศาสนามาผสมผสานและประยุกต์ใช้กับหลักแนวคิดการพัฒนาสมัยใหม่ ถ้ามองภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์แล้วจะพบว่า ในปัจจุบันมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง โดยส่วนใหญ่จะเน้นการเปลี่ยนแปลงเพื่อรับใช้ระบบทุนนิยมหรือบริโภคนิยม ในช่วงแรกของการพัฒนาองค์กรที่อยู่ในยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรมจะเน้นการพัฒนาในองค์กร เพื่อลดต้นทุนการผลิต และการผลิตสินค้าในปริมาณมาก ๆ แต่ในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงของระบบการพัฒนาองค์กรหรือการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อรองรับระบบการบริหารงานสมัยใหม่ที่เข้ามาปรับปรุงบริหารงานขององค์กรหรือท้องถิ่น จึงทำให้การบริหารงานมีความซับซ้อนในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งต้องใช้กลยุทธ์ด้านต่าง ๆ มาปรับเข้ากับระบบการบริหารงาน เน้นการแข่งขัน และผลกำไรสูงสุดเพื่อสนองระบบบริโภคนิยม จึงมีศาสตร์ในการพัฒนาสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ระบบเก่า โดยเพิ่มองค์ความรู้ในการบริหารงานเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ให้มีการเพิ่มทักษะเกี่ยวกับความรู้ความสามารถเข้ามาประกอบเป็นหลักในการพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้น ในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้มีความพร้อมต่อการดำเนินชีวิตและการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมจึงเป็น

เรื่องสำคัญเป็นอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนาเชื่อในศักยภาพความเป็นมนุษย์ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงเป็น หลักคำสอนเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาตนเอง พัฒนาความเป็นมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถที่มีอยู่มาใช้ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำรงชีวิตตามทำนองคลองธรรม การจะพัฒนาสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จประโยชน์สูงสุด สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมนี้เป็นเครื่องมือให้ประชาชนเข้าร่วม โครงการต่าง ๆ ทั้งในแง่การเมืองการปกครอง การพัฒนาสภาพแวดล้อม การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย และยังอาจเป็นการสร้างพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการปกครอง ตนเองของท้องถิ่น จุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การเข้าร่วมกิจกรรมที่แต่ละคนมีผลประโยชน์ เกี่ยวข้องและสนใจของตนเองในแต่ละเรื่อง เช่น การพัฒนาชุมชนของตนเอง การพัฒนาวัดซึ่งเป็นแหล่งขององค์ ความรู้และวิทยาการต่าง ๆ การศึกษา การสาธารณสุข เป็นต้น ข้อสำคัญกิจกรรมเหล่านี้จะต้องสัมพันธ์กับ ปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน การพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนจึงจะไปสู่ความสุขที่แท้จริง สอดรับกับงานวิจัยของ Hinsui & Mongkolsrisawat (2014) ที่ได้ศึกษาเรื่องแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ภูมิศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่พบว่า 1) วัดมีการปกครองภายในวัด มีองค์กร ในการดูแลการปกครอง โดยเรียงลำดับจากเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เรื่อยไปตามลำดับ มีเจ้าหน้าที่ของวัด ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และประสานงานสำหรับผู้เข้ามาติดต่อปฏิบัติธรรม ซึ่งคณะกรรมการวัดเป็นบุคลากร ภายนอก คัดเลือกจากผู้แทนหน่วยงานราชการและลูกศิษย์ ทำหน้าที่ติดต่อและประสานงาน การดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ มีการแยกเขตพื้นที่ฝ่ายคณะสงฆ์และแม่ชีอย่างชัดเจน 2) วัดขาดกิจกรรมในการดึงดูดนักท่องเที่ยวในวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน องค์กรเอกชนและหน่วยงานรัฐอื่น ๆ ในการวางแผนการตัดสินใจ และขาดการดำเนินการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและ ต่อเนื่อง ทำให้การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์ การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก เส้นทางคมนาคมยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ และ 3) ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือ สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงพุทธระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐ บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อร่วมกันส่งเสริมกิจกรรมในทุกวันสำคัญทางพุทธศาสนา ระดมทรัพยากรทุกภาค ส่วน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรม ด้านการท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การ ท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เส้นทางคมนาคม การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ให้สามารถสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปได้รู้จัก มากขึ้น

2. หลักสัปายะ 7 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) อาวาสสัปายะ คือ ที่อยู่ ที่พัก ที่อาศัยและสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ 2) โคจรสัปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถิ่น เหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาต มีอยู่ในที่ไม่ไกลนัก ไปมาสะดวก 3) ภัสสะสัปายะ คือ การพูดคุยหรือถ้อยคำที่เหมาะสมในระหว่างปฏิบัติ การสำรวจมาจา พุทธน้อยปฏิบัติมาก ไม่กล่าววาจาไม่เป็น ประโยชน์กล่าวแต่วาจาที่เป็นประโยชน์ แม้ว่าวาจาที่เป็นประโยชน์ก็ควรพูดพอประมาณ 4) บุคคลสัปายะ คือ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัย เป็นผู้ตั้งอยู่ในหลักธรรมวินัยมีความรู้ความสามารถ มีอาจารย์ตรงตาม 5) โภชนสัปายะ คือ อาหารและเครื่องบริโภคน้ำที่ถูกต้อง ถูกใจพอใจ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก เป็นที่สมควรแก่การบริโภค 6) อุตุสสัปายะ คือ สภาวะดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาว เกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น และ 7) อิริยาปถสัปายะ คือ อาการหรือการเคลื่อนไหวในกิริยาท่าทางที่ปฏิบัติ แล้วถูกใจจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี อิริยาปถที่ปฏิบัติแล้วเกิดความสุขสบายใจ ได้รับผลดีโดยไม่มีนิวรณ์ เกิดขึ้น (Thai Health Promotion Foundation (Thai Health), 2016)

ทั้งนี้ หลักสัปายะ 7 จึงเป็นแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัดได้ โดยสามารถนำไปยกระดับ คุณภาพหรือเพิ่มประสิทธิภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาพระธรรมวินัย เป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ

ของชุมชน สอดรับกับงานวิจัยของ Phraphonchart Buddhasaro (2018) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาหลักสัปปายะ ที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ ที่พบว่า หลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมที่มีความสำคัญมากที่สุดตามลำดับ คือ ภัตตสัปปายะ (ธรรมะสัปปายะ) บุคคลสัปปายะ โภชนสัปปายะ อาวาสสัปปายะ โคจรสัปปายะ อุตุสัปปายะ และอิริยาบถสัปปายะ เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมมีความศรัทธามีจิตยินดีในธรรมะมีศรัทธาต่อบุคคลผู้สอนธรรมหรือผู้นำพาปฏิบัติธรรม มีอาหารที่สมบูรณ์ ส่วนในด้านอาวาสหรือเสนาสนะทางโคจรเดินทางไปมา สภาพดินฟ้าอากาศและอิริยาบถนั้นเป็นเรื่องรองลงไปตามความเหมาะสมและความสะดวกของผู้ปฏิบัติธรรม เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมได้อยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมสอดคล้องตามหลักสัปปายะก็จะทำให้มีความสะดวก สามารถที่จะพัฒนากายและใจให้มีความเจริญก้าวหน้าตามสมควรแก่การปฏิบัติ สำนักปฏิบัติธรรมจึงมีประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก มีความสำคัญต่อคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่กับชุมชนและสังคมต่อไป และสอดคล้องกับ Phrakrusophon Dhammaraso et al. (2017) ได้ศึกษาเรื่องการประยุกต์หลักสัปปายะ 7 เพื่อพัฒนาครุสมาธิรุ่น 39 สถาบันพลังจิตตานุภาพ สาขา 73 วัดพระงาม จังหวัดตรัง ที่พบว่า หลักสัปปายะ 7 หมายถึง การสร้างสภาพปัจจัยที่เอื้อต่อการศึกษาปฏิบัติเอื้อต่อการเป็นอยู่ที่ดี และการพัฒนาครุสมาธิ ให้ได้ผลดี มี 7 อย่าง คือ อาวาส สถานที่อยู่ โคจรที่ปณิฆาตหรือแหล่งอาหาร ภัตตสัปปายะเรื่องพูดคุยที่ส่งเสริมการปฏิบัติ บุคคลผู้ที่อยู่ใกล้แล้วจิตผ่องใสสงบมั่นคง โภชนะอาหาร อุตุอุณหภูมิจากสภาพแวดล้อม และอิริยาบถ เพื่อให้สะดวกและเหมาะสมแก่การปฏิบัติการเรียนครุสมาธิให้ได้ผล

3. การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 7 ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ตามหลักสัปปายะ 7 คือ การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อยกระดับคุณภาพหรือเพิ่มประสิทธิภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาพระธรรมวินัย อีกทั้ง เป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งหลักสัปปายะ 7 สามารถนำมาพัฒนาเป็นแนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทางด้านร่างกาย คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เพื่อได้สัมผัสรับรู้ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ย่อมส่งผลต่อจิต คือ ปัจจัยภายในให้เกิดความรู้สึกรับรู้สิ่งดี ๆ ด้วยเช่นกัน ประกอบด้วย 7 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านอาวาสสัปปายะ โดยทางวัดได้ให้ความสำคัญในการจัดเสนาสนะหรือสถานที่ภายในวัด ซึ่งในปัจจุบันได้ปรากฏเป็นสถานที่ที่มีความพร้อมในด้านที่พักอาศัยที่หลากหลาย และมีจำนวนอาคารที่เหมาะสม พร้อมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น มีการตกแต่งด้วยไม้ยืนต้นและไม่ประดับอย่างร่มรื่น มีการสร้างอาคารเอนกประสงค์เพื่อใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด มีห้องน้ำสะอาดไว้ต้อนรับประชาชนที่ไปวัด มีกุฏิที่พักพระสงฆ์โดยจัดไว้เป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงาม อันสอดคล้องกับหลักการสร้างวัดในสมัยพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าจะทรงเลือกสถานที่ที่ไม่ไกลไม่ใกล้จากบ้านหรือชุมชน ไม่พลุกพล่าน กลางคืนเงียบสงัด ไม่มีเสียงกึกก้อง เป็นที่ประกอบกิจของผู้ต้องการที่เงียบสงัดและควรเป็นที่หลีกเลี่ยงอยู่ตามสมณวิสัย แต่ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ก็มีปัญหาอุปสรรคที่พบในการบริหารจัดการด้านเสนาสนะหรือสถานที่ของวัดที่เหมือนกันเกือบทุกแห่ง โดยจะพบปัญหาและอุปสรรคแรกเริ่มของการสร้างวัด ซึ่งจะมีลักษณะที่คล้ายกัน โดยมีสภาพอาวาสอันมีที่อยู่ที่พัก ที่อาศัยและสถานที่ที่ไม่เหมาะสมแก่การปฏิบัติซึ่งควรละทิ้งวิหารอันไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากในอดีตและที่เกิดขึ้นในยุคสมัยปัจจุบันที่พบก็จะเป็นอุปสรรคทั่วไป ๆ โดยรวม คือ ปัญหาจากเหลื่อม ยุง และสัตว์เลื้อยคลาน จำนวนห้องน้ำที่ไม่เพียงพอกับประชาชนที่มาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ในบางปีอาจจะมีปัญหาเรื่องของน้ำท่วมและภัยจากธรรมชาติ

3.2 ด้านโคจรสัปปายะ สอดคล้องกับแนวทางการสร้างวัดในครั้งพุทธกาลเช่นเมื่อครั้งที่พระเจ้าพิมพิสารได้สอบถามว่าที่ไหนจะเป็นที่เหมาะสมสำหรับใช้เป็นที่พักอยู่ของพระพุทธเจ้า ก็ได้คำตอบว่าสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับพระพุทธเจ้าต้องไม่ไกลไม่ใกล้จากบ้านนัก และสะดวกด้วยการคมนาคมควรที่ประชาชนผู้ต้องประสงค์จะเข้าเฝ้าได้ กลางวันไม่พลุกพล่าน กลางคืนเงียบสงัด เสียงไม่กึกก้อง ปราศจากผู้เดินเข้าออก ควรเป็นที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้ต้องการที่สงัดและควรเป็นที่หลีกเลี่ยงอยู่ตามสมณวิสัย

โดยจะเห็นได้ว่า วัดบางวงศ์ติดถนนสายหลักของชุมชน มีช่องทางการเดินทางหลายช่องทาง ทั้งรถไฟ รถทัวร์ เครื่องบินและรถส่วนตัว บริเวณทางเดินเท้าภายในวัดใช้ทรายหยาบและหินกรวดโรยเป็นทางเดินทางเพื่อป้องกันไม่ให้มีโคลนหรือป้องกันไม่ให้ทางเท้าลื่น มีการปรับภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับภูมิประเทศ ชุมชนไม่ไกลจากวัด พระภิกษุสามเณรสามารถเดินทางออกไปรับบิณฑบาตได้อย่างสะดวก แต่ในการบริหารจัดการในการพัฒนาวัดบางวงศ์ก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคด้านการสัญจรไปมาของผู้คนที่เดินทางมายังวัด ถ้าเป็นผู้มาใหม่ถือได้ว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่จะต้องไม่คุ้นเคยกับเส้นทางสัญจรมายังวัดบางวงศ์ ซึ่งเป็นปัญหาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ก็ยังมีปัญหาทั่วไป ๆ เช่น รถประจำทางมีน้อยประมาณชั่วโมงละคัน ฝนตกทำให้ถนนภายในวัดขึ้นแฉะ น้ำกัดเซาะถนนหนทางภายในวัดชำรุดเสียหาย ป้ายบอกสถานที่ไม่ชัดเจน ลานจอดรถไม่มีหลังคามุงบังกันแดดที่เพียงพอ เป็นต้น

3.3 ด้านภัสสะสัปายะ ที่เป็นลักษณะในด้านการพูดคุยชักทายหรือเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนนั้น จะเห็นได้ว่า ประชาชนในชุมชนจะสนทนาเรื่องธรรมะเฉพาะในเรื่องที่เป็นข่าวสารทางสื่อสารสาธารณะต่าง ๆ ประชาชนโดยส่วนใหญ่จะเข้าวัดทำบุญในวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีการพูดคุยกันมากกว่าการปฏิบัติธรรม

3.4 ด้านบุคคสัปายะ บุคคลหลายฝ่ายที่จะต้องร่วมมือกันในการพัฒนา บุคลากรเหล่านี้จะต้องมีความรู้ความสามารถ ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในหลักธรรมวินัยเป็นที่พึ่งและเป็นแบบอย่างได้ พระสงฆ์จะต้องเป็นบุคคลตัวอย่างในการพัฒนา ตั้งมั่นอยู่พระธรรมวินัยเพื่อสร้างศรัทธาแก่ประชาชนในชุมชนและผู้มาเยือน ผู้นำชุมชนจะต้องมีความเสียสละทำงานอุทิศตนเพื่อพระศาสนา นำความรู้ความสามารถ ศักยภาพและทักษะประสบการณ์มาพัฒนาวัดบางวงศ์ ที่สำคัญพระสงฆ์และผู้นำชุมชนจะต้องเป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ยึดมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า บุคคลผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีไม่เพียงพอ และความรู้ความสามารถไม่ตรงกับความต้องการในบางเรื่องจึงทำให้การพัฒนาวัดบางวงศ์ไม่สามารถทำให้สำเร็จได้

3.5 ด้านโภชนสัปายะ อาหาร เครื่องอุปโภคบริโภคที่เหมาะสม เกื้อกูลต่อสุขภาพอนามัยทานไม่ยาก เป็นที่สมควรแก่การบริโภค ซึ่งบริเวณโดยรอบวัดมีอาหารเยอะแยะมากมาย มีรสชาติที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม ครบหลักโภชนาการ มีอาหารที่สดใหม่ ผักและผลไม้ที่สะอาด มีกรรมวิธีในการปรุงอาหารที่สะอาด ถูกสุขอนามัย มีการจัดการเศษอาหารและขยะ มีการคัดแยกขยะอย่างเป็นระบบ วางถังขยะที่เป็นทางดูเป็นระเบียบเรียบร้อย ภายในวัดมีจุดตั้งน้ำดื่มบริโภคที่เหมาะสม คนในชุมชนมีจิตศรัทธาอุปถัมภ์ทั้งอาหารและปัจจัยต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ในการบริหารจัดการด้านอาหารของวัด แม้จะมีการจัดการด้านอาหารอย่างเหมาะสม พอเพียง แต่ยังมีปัญหาอุปสรรค เช่น โรงครัวที่อยู่ห่างจากโรงฉันซึ่งส่งผลให้การขนย้ายอาหารลำบาก ทำให้มีอาหารเหลือเยอะเกินไป เมื่อนำไปทิ้งเป็นขยะอาจจะทำให้เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคต่าง ๆ ได้

3.6 ด้านอุตสัปายะ มีลักษณะในด้านของสภาพดินฟ้าอากาศ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น สภาพแวดล้อมภายในวัดบางวงศ์ มีต้นไม้ขนาดใหญ่ร่มไม้เย็นต้นและไม้ล้มลุก ถือได้ว่าธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มาก สภาพอากาศไม่หนาว ไม่ร้อนเกินไป ไม่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม และวัดตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสม ลมพัดผ่านได้สะดวก บริเวณโดยรอบวัดและบริเวณใกล้เคียงไม่มีโรงงานส่งกลิ่นเหม็นหรือสิ่งที่เป็นมลพิษทางอากาศ นอกจากนี้ ยังพบปัญหาอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาวัดบางวงศ์เกี่ยวข้องกับสภาพอากาศ เพราะมีช่วงฤดูฝนยาวนานระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงมกราคม จะมีปริมาณฝนมากที่สุด ปริมาณฝนตลอดทั้งปีมีความแปรปรวนค่อนข้างมาก ฝนตกบ่อยทำให้น้ำท่วมบางพื้นที่ จึงทำให้การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง เมื่อฝนตกหนักก็จะทำให้เกิดน้ำขังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง บางปีเกิดพายุน้ำพัดต้นไม้หักโค่นทำให้เกิดความเสียหายได้

3.7 ด้านอิริยาบถสัปปายะ เป็นลักษณะในด้านของการประพฤติปฏิบัติธรรมหรือการเป็นอยู่ร่วมกันด้วยรูปแบบสังฆสามัคคีทำให้อยู่กันได้อย่างสันติสุข สิ่งสำคัญและโดดเด่น คือ ระบบการเป็นอยู่แบบสังฆสามัคคี การประพฤติปฏิบัติอยู่ในหลักของพระธรรมวินัย ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองได้เต็มความสามารถ การปฏิบัติต่อกันไม่มีการบังคับด้วยอาชญา แต่อยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย

สามารถอธิบายได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 7 ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มีการพัฒนาวัดบางวงศ์ตามหลักสัปปายะ 7 เพื่อจะได้มีสถานที่ที่เหมาะสม เครื่องอุปโภคบริโภคที่เหมาะสม สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ซึ่งไม่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม โดยผู้ปฏิบัติธรรมสามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองได้เต็มความสามารถ สอดรับกับงานวิจัยของ PhraWeerasak Jayadhammo (2014) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปปายะ 7 : กรณีศึกษาวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (สันติศึกษา) ที่พบว่า วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) ได้มีการจัดระบบการบริหารและการจัดการได้ให้ความสำคัญและเห็นด้วยกับแนวคิดการบริหารจัดการวัดตามหลักสัปปายะ 7 ทั้งนี้ ทางวัดได้ดำเนินการทั้ง 7 แนวทาง กล่าวคือ ด้านอवास วัดได้เน้นสร้างเสนาสนะที่แฝงไปด้วยปริศนาธรรม มีรูปภาพ เป็นต้น ด้านโคจร วัดอยู่ติดกับถนนสายหลักของภาคใต้ คือ ถนนสายเอเชีย การสัญจรไปมาจึงสะดวกสบาย มีหลายช่องทางในการเดินทางมาถึงวัด ด้านบุคคล วัดมีต้นแบบ ได้แก่ หลวงพ่อพุทธทาสเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเองให้เข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านการพูดคุย วัดยึดหลักการพูดน้อย ๆ ปฏิบัติเยอะ ๆ และมีการเผยแพร่ธรรมะอย่างกว้างขวางหลายรูปแบบ มีเสียงและหนังสือ เป็นต้น ด้านอาหาร วัดมีโรงครัวที่จัดการเรื่องอาหาร ไม่มีการจัดทำอาหารพิเศษเพื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพื่อเป็นการไม่ยึดติดในอาหาร ด้านอากาศ วัดมีลักษณะอากาศไม่ร้อนมาก ไม่หนาวมาก เหมาะสมแก่นักปฏิบัติอย่างยิ่ง ด้านอิริยาบถ วัดมีที่สำหรับปฏิบัติธรรมเฉพาะและยึดผู้ปฏิบัติเป็นสำคัญเน้นเรื่องการเป็นอยู่แบบธรรมชาติ ตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล ดังนั้น จึงยืนยันได้ว่าวัดที่ประสบความสำเร็จเป็นที่ศรัทธาของญาติโยม จะต้องดำเนินการบริหารจัดการให้ครบทั้ง 7 แนวทาง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Phramahasomthawin Pabhaso (2018) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7 ที่พบว่า 1) ด้านอवासสัปปายะ ที่อยู่เหมาะสม ควรเป็นที่สบาย สงบ ปราศจากผู้คนสัญจร ปลอดภัยต่อความเป็นอยู่มีที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม 2) ด้านโคจรสัปปายะ การเดินทางเหมาะสม ต้องมีทางโคจร หรือทางเดิน ถนนหนทางไปมาได้สะดวก 3) ด้านภัสสสัปปายะ การพูดคุยเหมาะสม ควรมีการสนทนา พูดคุยกันแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ ทำให้จิตใจเกิดศรัทธา วิริยะ อุตสาหะ ความสงบระงับ ในการที่จะทำความเพียร 4) ด้านบุคคลสัปปายะ บุคคลเหมาะสม ควรมีบุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่ติดต่อคบหาควรเป็นผู้ตั้งมั่นในศีลธรรม ชักจูงแนะนำไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเพียร 5) ด้านโภชนสัปปายะ อาหารเหมาะสม ควรเป็นอาหารที่สบายต่อความเป็นอยู่ในอัตภาพแห่งตน 6) ด้านอุตุสัปปายะ อากาศเหมาะสม ควรมีอากาศที่เหมาะสม อากาศตามฤดูกาล ความร้อน ความเย็นของอากาศ 7) ด้านอิริยาบถสัปปายะ อิริยาบถเหมาะสม ทั้ง 4 หรือการเคลื่อนไหว ยืน เดิน นั่ง นอน อิริยาบถเหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม

องค์ความรู้ใหม่

สามารถสรุปการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 7 ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ดัง Figure 1

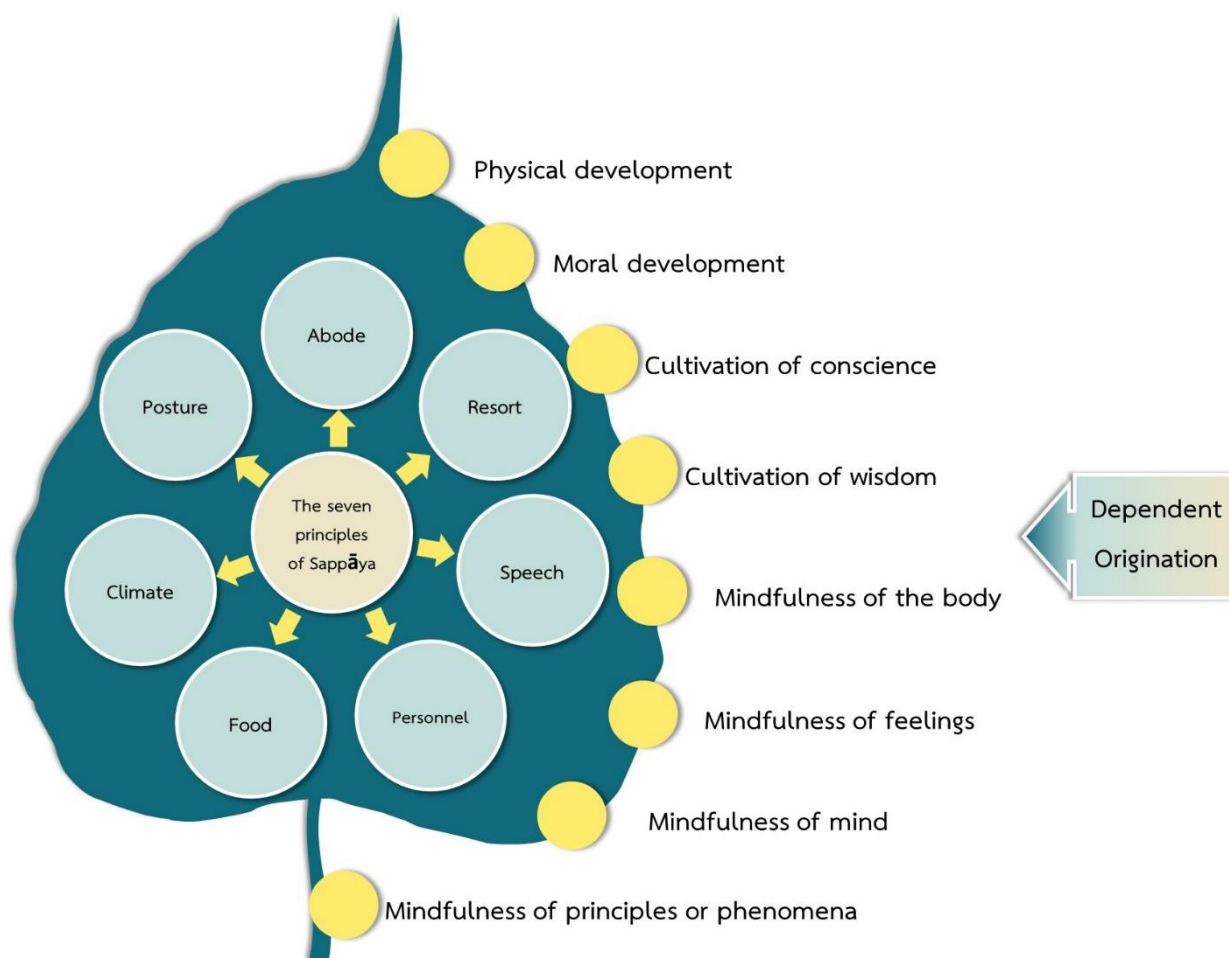

Figure 1 The application of the seven principles of Sappāya in the Development of Wat Bang Wong in Thung Yai District, Nakhon Si Thammarat Province.

จาก Figure 1 การประยุกต์ใช้หลักสปปายะ 7 ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาทางสมรรถภาพทางกาย ทางจริยธรรม ทางความรู้สึกให้รู้ผิดชอบชั่วดี และทางปัญญา อีกทั้งหลักสปปายะ 7 ยังสอดคล้องกับการฝึกฝน พัฒนาสติตามหลักสติปัฏฐาน 4 ซึ่งประกอบไปด้วย 1) กายานุปัสสนา 2) เวทนानุปัสสนา 3) จิตตานุปัสสนา และ 4) ธัมมานุปัสสนา

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า 1) แนวคิดในการพัฒนาวัดด้วยหลักสปปายะ 7 ซึ่งแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสปปายะ 7 คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมนี้เป็นเครื่องมือให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ ทั้งในแง่การเมืองการปกครองการพัฒนาสภาพแวดล้อม การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่ายและยังอาจเป็นการสร้างพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการปกครองตนเองของท้องถิ่น 2) หลักสปปายะ 7 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาวัดและจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 2.1) อาวาสสปปายะ คือ ที่อยู่ ที่พัก ที่อาศัยและสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ 2.2) โคจรสปปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาต 2.3) ภัตตสปปายะ คือ การพูดคุยหรือถ้อยคำที่เหมาะสมในระหว่างปฏิบัติ การสำรวมวาจา พูดน้อยปฏิบัติมาก 2.4) บุคคลสปปายะ คือ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัย เป็นผู้ตั้งอยู่ในหลักธรรมวินัยมีความรู้ความสามารถ มีอาการระงดงาม

2.5) โภชนาสัปปายะ คือ อาหารและเครื่องบริโภคอันเป็นที่สมควรแก่การบริโภค 2.6) อุตุสัปปายะ คือ สภาวะดินฟ้าอากาศ ธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม และ 2.7) อิริยาปถสัปปายะ คือ อาการหรือการเคลื่อนไหวในกิริยาท่าทางที่ปฏิบัติแล้วถูกใจ มีการเคลื่อนไหวที่พอดี อิริยาปถที่ปฏิบัติแล้วเกิดความสุขกายสบายใจ ได้รับผลดีโดยไม่มีนิเวรณเกิดขึ้น การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 7 ในการพัฒนาวัดบางวงศ์ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ช่วยให้วัดบางวงศ์ได้กลายเป็นวัดที่ผู้คนชื่นชอบศรัทธา ผลสะท้อนดังกล่าวได้เป็นเครื่องยืนยันว่าหลักสัปปายะเป็นหลักการที่วัดจะต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 7 ข้อ พร้อมทั้งจะต้องทำการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ซึ่งมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรนำกิจกรรมบรรจุในแผนกิจกรรมประจำปีของแต่ละวัดทั่วทั้งประเทศ ซึ่งแต่ละวัดจะมีการทำกิจกรรมประจำปีอยู่แล้ว โดยส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่เน้นการทำบุญสุนทาน ทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน ไหว้พระตามวัดต่าง ๆ ฟังการบรรยายธรรม และ 2) ควรสำรวจวิเคราะห์บริบทขององค์กรให้รอบด้านในเรื่องของสัปปายะทั้ง 7 เพื่อจะได้ทราบแนวทางในการพัฒนาองค์กรของตนเอง ผู้นำในองค์กรควรมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาวัดอย่างมีการวางแผน ควบคุมสั่งการ กำหนดเป้าหมายและความคุ้มค่าในการพัฒนาองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม

References

- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological Test* (5th ed.). Harper Collins.
- Department of Public Affairs, Sangha Sangha Association. (2020). *Handbook and Practice Guidelines for Pracharat Temple Project, Create Happiness*. Printing Rules.
- Hinsui, J. & Mongkolsrisawat, S. (2014). *Guidelines for promotion of Buddhist Tourism: A case study of Prachakumwanaram temple, Srisomdet, Roi-et province*. *International Thai Tourism Journal*, 10(1), 50-58.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Tipitaka in Pali language*. (Mahachula Tepitaka Edition 1957). Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House.
- Phrakru Sophonphuttarak Dhammaraso, Phramaha Duangden Thitayano & Wattanapradit, K. (2017). *An Application of the Seven Sappaya for Developing Meditation Instructor Course* 39 Willpower Institute Branch 73 Wat Pra-Ngam, Trang Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(2), 260-272.
- Phramaha Somthawin Pabhaso. (2018). *Administration of Meditation Centers in Bangkok in accordance with Sappāya VII*. [Unpublished master's thesis]. The Requirement for the Degree of Master of Arts (Buddhist Educational Administration) Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Phonchart Buddhasaro. (2018). *A Study of Suitable Things for the Dhamma Practice of the Dhamma Practice Retreat in Surin Province*. [Unpublished master's thesis]. The Requirement for the Degree of Master of Arts (Buddhist Studies) Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Weerasak Jayadhammo. (2014). *The ways of the management in buddhist temples for peace according to the seven 'sappaya': the case study of wat thannamlai (suanmokkhaphalarama) in lamet sub-district, chaiya district, suratthani province*. [Unpublished master's thesis]. The Requirement for the Degree of Master of Arts (Peace Studies) Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

- Public Affairs Department, Sangha Council. (2020). Guidelines and guidelines for Wat Pracharat project to create happiness. NITI printing.
- Royal Academy. (2003). Royal Institute Dictionary 1999. Nanmee Books Company Limited.
- Talobtong, P. (2021). Driving the Wat (temple), Pracha (people), Rat (State) for Happiness Creation Project of the Sangha in Nakhon Sawan Province. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(2), 83-96.
- Thai Health Promotion Foundation (Thai Health). (2016). Happy World Temple of Sappaya. Wat Sang Suk Project Technology Promotion Association (Thai-Japanese).